Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САНТА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОҺЛААҺЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 29 (6790) | 1989 сыл. Кулун тутар 7 күнэ. ОПТУОРУННЬУК | Сыаната 3 харчы.

РСФСР-тан 16 №-дээх Красноярскайдаабы национальнай-территориальнай быыбардыыр уокуруктан ССРС народнай депутатыгар кандидат

Юрий Павлович МАКСИМОВ

Таб. Юрий Павлович Максимов 1924 с. Тамбовскай уобалас Мичуринскай / оройуонугар Крюковка сэлиэнньэтигэр баһыйар кэргэнигэр төрөөбүтэ. Омугунан нуучча.

1942 с. Советскай Армияҕа ыытыллан Москваҕа пулеметнай училищаны бүтэрбитэ уонна 1943 с. ааҥнаан Сталинградскай, II, III уонна IV Украинскай фронтарга сылдьыбыта. Үс төгүл баһырбыта.

1943 с. БСК (б) II көҥкэтигэр киирбитэ.

Сэрии кэнниттэн салгыы сылдьыбыта. 1950 с. Фрунзе аатынан Байыаннай академияны бүтэрбитэ уонна батальон командирынан, полк штабын начаальникынан, полк командирынан уонна дивизия штабын начаальникынан сылдьыбыта. Онтон кэлин Туркестанскай байыаннай округ командующайын солбуйаччынан уонна командующайынан анаммыта. Хас да сыл доҕордуу дойдуларга байыаннай советникынан үлэлэбитэ.

Афганистаҥҥа интернациональнай көмө толоруута ыытыыны ылбыта, бойобуой операцияларга быһаччы сылайбыта. ССРС Верховнай Советын Президиумун 1982 с. от ыйын 5 күнүнээҕи Ыйааһынан Афганистан Республикатыгар интернациональнай көмөҥ оҥоруута сорудаҕы сиһилиэхтик толорбутун, онуоха көрдөрбүт эр сүрэхтэрин иһин таб. Ю. П. Максимовка Советскай Союз Геройун аата иҥэриллибитэ.

1965 с. Стратегическай аналлаах ракетнай сэриилэр Кылаабынай командующайдарынан — ССРС Оборонатын министрин солбуйаччынан ананар.

ССКП XXVI съһиэгэр таб. Ю. П. Максимов ССКП КК чилиэнигэр кандидатынан, оттон ССКП XXVII съһиэгэр ССКП КК чилиэнинэн талыллыбыта. ССРС XI ыкырыылаах Верховнай Советын депутата.

Таб. Ю. П. Максимов чэпчэкитэ суох үлэтэ Ийэ дойдуҕа үрдүктүк сыаналаммыта. Кини «Кыһыл кэмүс Сулус» медалынан, икки Ленин орденынан, Октябрьскай Революция, үс Кыһыл Знамя, икки Аҕа дойду сэриитин I степеннээх, Кыһыл Сулус, «ССРС Сэбиэскийдээх Күүстэригэр Ийэ дойдуга сулуустатын иһин» III степеннээх орденнарынан, алтыс медалларынан наҕараадаламмыта.

Военачальник быһыытынан ССРС Сэбиэскийдээх Күүстэригэр улахан авторитетынан туһанар. Партия уонна норуот итэҕэйбит бары постарыгар социализм идеалларыгар бэриниэстэрин, үрдүк сиэр-майгы-политическай уонна деловой хаачыстыбаларын, компетентнайын, дьоҥҥо ыытыктабыллаах итиэннэ болҕомтолоох сыһыанын көрдөрбүтэ.

Баһылаах торуттээх буолан таб. Ю. П. Максимов тыа сирин кыһалҕаларын үчүгэйдик билэр. Ракетнай сэриилэр сыл ахсын хомуурга улахан көмөҥ оҥороллор. Холобур, былырыын ангардас Красноярскай кырайга 2,5-мил. т тыа хаһаайыстыбатын таһаҕаһын тастыттара.

Таб. Ю. П. Максимов быыбар иннинээҕи программата ССКП КК партийэҕэ уонна советскай норуокка ыытыллыбыт балаһыанньаларыгар олоҕурар. Кини быыбардаччылар интэриэстэрин туруулаһан көмүскэлиэхтээх, уларыта тутуу иһин охсуһууга үрдүк активноһы тэҥэ партийнай принципиальнай буолууну ыытыахтаах. Оборона, социально-экономическай сайдыы проблемаларыгар чопчу былааннардаах. Ол иһигэр, быстахтык ыллахха, дойду барыта ресиэнэрин норуоттарын интернациональнай бинтэ сомоҕолоһуулларын бөҕөргөтөр. Уһук Хотугу сир народностарын сайдыыларын иннилэр национальнай уратылаһыыларын кытаанахтык учуоттаан хааччыйар иһин турунар. Быыбар иннинээҕи платформатыгар экология боппуруостара, хотугу ийэлэҥ кэрэтин калэр көлүөнэлэргэ хайдах баарын хаалларыы соруктара баалларыгар.

Бэйэтин үлэтин быстыспат сорботунан таб Ю. П. Максимов армия уонна норуот сомоҕолоһуулларын салгыы бөҕөргөтүүнү, ыччаты байыаннай-патриотическай иитиини туһсарыыны аҕалар. Сэрии уонна үлэ ветераннарын, интернационалист буойуннар сокуоннуран коруулаах чэпчэтиилэрин халбаҥнаабакка туһаннараллар иһин үлэлиэр санаалаах.

Таб. Ю. П. Максимов. Ракетнай сэриилэр үрдүк бойобуой бэлэмнэрин сорунуулаахтык ситиһэн туран, ССКП байыаннай оскуоттары сарбыйар ССРС уонна социалистическай дойдулар куттал суох буолуулларын сөпсөох таһымна хааччыйар иһин курсун активнайдык ойуур.

ЫАННЬЫК ФЕРМАЛАРЫГАР

ОАПХ диспетчерскэй сулуусната кулун тутар 3 күнүгэр совхозтар уонна отделениелар бинир фуражнай ынахтан тэйо үүтү ылбыттарын, государствоҕа бүтэһиктээх аҕыйынан тэбэҥ туттарбыттарын, үүт сыатын уонна табаарынаһын көрдөрүүлэрин түмнэ. (Бастакы колонкаҕа — бинир фуражнай ынахтан ыанна, иккискэ — государствоҕа туттарылынна, килограммынан, үһүскэ — үүт сыата, бырыһыанынан, төрдүскэ — ынах төрөөтө, бөҕүскэ — ол иһигэр тиэйэ).

Карл Маркс	2,3	1570	3,8	88	11
Субуруускай	2,5	1420	4,0	83	17
Хатылы	2,5	820	4,1	44	2
Болтоҥо	2,5	600	4,0	39	15
Эрилик Эристин	2,3	2570	3,8	306	47
Хоптобо	3,0	820	3,8	92	3
Хадаар	1,9	330	3,8	68	12
Хайахсыт	2,0	550	3,8	60	17
Чакыр	3,0	860	3,8	65	15
«Чурапчы»	1,7	2600	4,5	128	29
Сылан	2,4	750	4,5	55	11
Кылэгки	1,0	1010	4,5	31	11
Арылаах	1,4	580	4,5	27	7
Түөйэ	1,4	260	4,5	15	
«Мыҥдаҕаайы»	2,9	2570	3,6	251	23
Болугур	3,2	1620	3,6	155	15
Соловьев	2,5	950	3,9	86	8
«Мугудай»	2,4	1750	3,8	177	10
Маралаайы	3,1	440	3,6	60	3
Чыаппара	0,7	370	4,0	31	
Толоон	2,3	360	3,9	15	
Телей	4,3	570	3,8	71	7

ССРС народнай депутаттарын быыбара

К. Е. Иванов — Чурапчыга

Биһиги оройуоммутугар 402 №-дээх Саха сиринээҕи территориальнай быыбардыыр уокуруктан ССРС народнай депутатыгар кандидат, «Север» агропромышленнай комбинат генеральнай директора Климент Егорович Иванов быыбардаччыларын кытта көрсүһэ кэлэн барда. Депутахха кандидат «Мугудай» совхоза Маралаайытыгар, Эрилик Эристиин аатынан совхозка Хадаарга уонна оройуон юниигэр сылдьыталаата.

Субуота киэһэ оройуоннаабы Культура дьиэтигэр буолбут көрсүһүүгэ ССКП райкомун бастакы секретаря Г. М. Сысолятин салайан ыытта.

— Эйиэхэ, Чурапчы быыбардаччылара, бу иннинэ 402 №-дээх уокурук этэҥ кандидатын — В. К. Филиппову — көрсөн, тылын-өһүн истэн тураҕыт, — диир депутаккка кандидат итэҕэллээх киһитэ, Саха АССР Норуотун үөрэҕэ-иитиитин министрэ Б. Д. Слепцов. — Ол кэнниттэн үгүстэр В. К. Филиппов иһин куоластарын биэрэхтээн эрэнэрэ-биттэрин билэбин. Онон мин бүгүнү соругум сүрдээх уустук.

Итиэннэ салгыы кини К. Е. Ивановы билиһиннэрэр. Абый оройуонугар аҥыс сыл кэргэнэ биэрэ үлэлээбиппэнэн үчүгэйдик билэбин диир. Климент Егорович республика бюджетын оройуонугар салайар партийнай, советскай дуоһунастарга олорон ыытыыт балаҥа улаатыттан боччумнаахтарын ахтар. Кини тыа сирин олохтоохторун ыһалҕаларын эҥилэ суох билэрин чорботон бэлиэтиир. Чахчы кэпэ масштабаахтык ойдоон-санаан, проблемаларга государственнайдык сыһыаннаһан үлэлиир салайаччы быһыытынан сыаналыыр.

Итэҕэллээх киһи В. К. Филиппов программатын уопсай ис хоһоонноох, куораттар сайдыыларыгар ордук туһалаах диир. Кини үлэтин быһыытынан материальнай-техническэй хааччыйыы боппуруостарынан дьарыктанар. Ол эрээри хааччыллыыта сахаастары министерстволар уонна ведомстволар бастаан бөҕөлөрө оторуоллорун ыйар. Госагропром хааччыллыытын бөҕөнүгүөстарын эмиэ бэйэтэ быһаарар. Оттон К. Е. Иванов программата республика, ол иһигэр ордук тыа сирин, сайдыыларын тирэх туруор проблемаларын чопчу быһаарыллар суоллаарын-ньыстарын көрөр программа буоларын чорботон бэлиэтээтэ.

Итиэннэ тыл депутаккка кандидат К. Е. Ивановка бэриллэр. Кини бэйэтин быыбардаччыларыгар махтанан туран программатын кытта билиһиннэрэр. Онно Аҥаардас программатын быһаарыныы турбэтэтин, оборон дьиэнэн хааччыйыыны туһсарыы, айылаҕа харыстабылын күүһүрдүү, ыччаты китиниҥ туһсарыы базатын тэрийии, о. д. о. иилээриллибиттэрин этэн быһааран биэрэр. Түмүгэр Чурапчы оройуонун ыһалҕаларын таарыйар. Кини иһэр ууну. Аммаҕа уутун Тааттаҕа быраахтарыыны, Чурапчы — Аллараа Бастээх суолун туһсарыыны, тутуу олохтоох базатын тэрийиини, о. д. а., депутат буоллахпына, быһаартарыам этэ диэтэ.

Депутаккка кандидаты ойоон уонна туруорсуулары этэн, К. Е. Ивановы ойоохүүгэ оройуоннаабы белэх салайаччыта М. И. Белых, Субуруускай аатынан совхоз директора А. В. Ефремов, 13 №-дээх СПТУ учуутала С. Н. Грах уо. д. а. — барыта 10 быыбардаччы — тыл эттилэр.

Мунньах туһааннаах уураҕы ылынна. Онно оройуонтан иһэр уунну көрдөөн булан туһаҕа таһаартарыы, 13 №-дээх профтехучилищеҕа таас варианынан үөрэтэр, производственнай комплексы туттарыы, ыра производственнай участактар социальнай-экономическай сайдыыларын, промышленнай предприятиелар мунутуур хомолорун хааччыйан туран, тосту түргэтэтиигэ дьыһаллары ылыы проблемалара киллэрилиннилэр.

С. ПОПОВ.

Снимокка: (хаҥастан) быыбардаччы Я. Г. Павлов, К. Е. Иванов уонна Б. Д. Слепцов.

П. ОКОНЕШНИКОВ фотота.

✦ *Комсомольскай олох: ис-союзнай үлэ* ✦

ФОРМАЛИЗМ ХАНТАН САҒАЛАНАРЫЙ?

Соторутаҕыта Кытаанах орто оскуолатыҥ ахсыс кылааһын үөрэнээччилэрэ Захарова Света, Местникова Настя, Андреева Люся, Лазарева Паша, Попова Света ЫБСЛКС кэккэтигэр киирдилэр. Кинилэр олохто активнай позициялаах, ыччат билигин хамсаһыныттан туора турар хаалбат дьон буола үүнүөхтэрэ диэн эрэнизэни бэҕарыллар. Оны тэҥэ комсомольскай тэрилтэлэр олохторугар формализм, комсомолецтар ортолоруттан массабай пассивность көстүүлэрин бириччиналэрин тэрдүн-тоботтун быһаара, билэлэрэ сатыахха наада диэн саныыбын. Манна биһиги холобур быһыытынан Кытаанах оскуолатын комсомольскай тэрилтэтин үлэтин-хамнаһын ылыахпытын сөп.

Комсомол кэккэтигэр буһуу-хатыы үөскүүр оскуолаҕа саҕаланар. Оскуолатаҕы сыллар—ыччат саамай сайдар, билигэ-көрүүгэ талаһар, үлэҕэ бэлэмнэнэр үтүө кэмнэрэх кэмэ. Хомойуох иһин, үөрэнээччи комсомолецтар хара-маҥнай гыттан формальнай, онтон сатаан сыһыаннары, чопчу сыала-соруга суох эҥэл-дэҥэл мунньахтары эбэтэр комсомолец хайдах буолуохтаҕын туһунан үйэн уҥньуктаах дойдохтору оскуолаҕа үгүстүк көрселлөрө сымыйа буолбатах.

Комсомолга ылыыны ылан көрүөҕүг. Итэ — биһигиттэн хас биирдиибит бэйэтин олоҕор хаһан эрэ көрсүбүт баҕа тутаҕа. Онуоха ардаттан Устаабы койсуустааһын, ыытыахтара диэн саныабыт боппуруостары таайа сатааһыҥ буолар.

Комсомолга кайдаччы Андреева Люция сайабылыанньатыгар көрүллэр. Сайабылыанньа ис хоһоона: «Комсомол кэккэтигэр ылаҥсытыгар көрдөһөбүн. Сорудахтары барыларын толоруом диэн эрэнэрэбин». Итиэннэ бүтэр. Атын да сайабылыанньалар эмиэ итэ курдук биир халыыбынан суруллубуттар. Тус бэйэ саната, итэҕэлэ баара көстүбэт. Бука, сайабылыанньаны хайдах суруйар туһунан эрдэттэн ыйыы-кэрдии бэриллэриттэн оҥоруу буолуо.

Люся комсомол чилиэнэ буолаҕа достойнайын туһунан кылааһын салайаччытын уонна пионерскай дружина рекомендациялара ааҕыллаллар. Ол кэннэттэн ыйытыылар бэриллэллэр: «ЫБСЛКС хас сыллаахха тэриллибитэй?», «Биһиги усуйуоҺу тоҕо төлүүбүтүй?», «Оройуонга хас совхоз баарый?», «Үөрэхтэр кыһаллаҕын дуо?» о. д. а. Итэ ыйытыылар атын комсомолтан кирдэччилэргэ эмиэ хатылаан бэриллиэхтэр. Люся 16 боппуруостан 12-гэр эппитэ, кини комсомолга ылыллыа быһаараллар.

Комсомолга ылыы итэ ник барааҕа хаһан эрэ 20-с, 30-с сыллардаахха, эн биографиҥ хас биирдии бөлүгүбэт, эн хас биирдии хардыыҥ, сиэриҥ-майгыҥ көстүүтэ учуоттанар сыанаалаах кэмнэгэр, баҕар, иэдэйбэтэ буолуо. Оттон билигин итэ барыта формализм, онтон сатаабыт курдук көстөр.

Мунньах бэйиэскэтин иккис боппуруоһунан оскуолаҕа комсомольскай үлэни тупсарыы соруктарын туһунан боппуруос буолла. Кэнсэтин оскуола директорын эмиэ үлэҕэ солбуйааччы быһаччы салалтатыгар барар. Кини суоҕа буоллар, манна кэнсэтин тахсыан дуу, тахсымыан дуу, туох туһунан кэнсэтин барыан кэҥэ саарбаҕалыыр. Комсомолка Настя Попова этэр: «Биһиги тэрилтэбитигэр дьиала молтох. Комсомолецтар активностара намыһах. Сорудаҕы ким да толоруон баҕарбат».

Гоша Потапов: «Барыһылла сыдьаабыт, аҕыйах үлэлиир кэҥэ наар үлэлиир. Атын дьон — учууталлар салайаллыылар гар охтон хааллыбыт».

Итэ кэннэттэн директоры солбуйааччы балачча уһуннук оҥоору кэпсэтиигэ ыкыра сатаата да, биир да кэҥэ тыл быстыран көрбөтө. Арай Гоша Потапов: «Маннык баллыаннаа — урукку олох содула», — диэн тыл кыбытта.

Мунньах итэ курдук туох да боччумнаах түмүктэ кэлбэккэ, 20-ча мүнүүтэ устата биир комсомолеҥ драматическай курдуһуонка кыттарга аттаһа сатаата да, онно да кыайбата.

Маннык мунньахтар үгүс комсомольскай тэрилтэлэргэ, ордук оскуолаларга, иэдэйи даҕаны ыытыахтаахтар диэн тоҕоолоох этиэхпитин баҕарабыт. Биһиги комсомольскай тэрилтэлэрбит ыччат интэриэһиттэн туора турар, чопчу сыала-соруга суох, аатыгар эрэ үлэлиир тэрилтэлэргэ кубутуйан иһиллэр дуу диэн саная үөскүүр.

Б. ПАВЛОВ.

ССРС народнай депутаттарын быыбара

А. В. Бэлинаны ордоробун

Бу күннэргэ оройуонтан сир ахсын ССРС народнай депутаттарыгар кандидаттары ыытыы, сыаналаһыы бара турар. Сорох кандидаттарбытын кытта көрсүһүүлэрбит буолуталаатылар.

697 №-дээх Маҥа-Хаҥаластаабы национальнай-территориальнай былыбардыыр округунан депутатка кандидаттарынан регистрацияламмыт М. И. Погодаева уонна А. В. Белина, этэрэ дылы, иккиэн даҕаны этиилэ суох үтүө үлэһит дьон. Ол эрээри мин тус бэйэм саная учуутал кыһын А. В. Белина диэки охтор. Тоҕо диэтэххэ, билигин өйдөнө, ыччаты иитии боппуруостара сүрдээх сыыстыктаах турар кэмнэрэ. Онон биһиги уокуруктан ССРС народнай депутатынан учуутал быыбардаар түбэлтэтигэр бу дьыалаҕа биллэр-нэттэр хамсаһын тахсыа эта диэн саныыбын. Ыччаттыт кэскилин саная, куоластыын А. В. Белина иһин биэрэрбит ордук буолуо.

М. СОЛДАТОВА,
Үлэ Кыһыл Знамята орден кавалера, үлэ ветерана.

«Биһигини батыһыҥ!»

диэн этэллэр Эрилин Эристиин аатынан совхоз отделениедарынааҕы коллективта рын быыбардаччылара кулун тутар 26 күнүгэр куоластарын 402 №-дээх Саха сирин Хотугу территориальнай быыбардыыр округунан депутатка кандидат **Климент Егорович Иванов** иһин биэрэргэ быһаарыннан туран.

Быыбардаччылар бэйэлэрин итинник быһаарыныыларын төрүөтүн быһыытынан таб. К. Е. Иванов, ССРС народнай депутатынан быыбардаар түбэлтэтигэр, республика агропромышленнай комплексын, тыа сирин социальнай сайдыыларын тургэтэтиннэ ордук кыһамныытын уурар, дьуулуурдаах буолуулуу көрдөрөр дьоҕурун бэлиэтиллэр.

Амарах санаатынан алҕаан

Уус Сэмэн—Семен Васильевич Дьяконов—Чурапчы оройуонугар уран тарбаҕыаан, мылдыр ойуулаах ыскынык биллибит киһи. Туруу үлэһит оройуонтан биир бастакынан республикаҕа ыытыллыбыт стахановецтар слеттарын кыттыылаҕынан буолбута. Арай тус дьыбатыгар албах ыарахаттаны көрсүбүтэ: 21-дэ оҕолоккутуттан соҕотох ыалыттан ордубута. Бэйэтэ Кэбэйиэгэ көһүүгэ баран иһэн эара суолта суорума суолламмыта.

Мин бүгүн ол 21 оҕуттан ордон хаалбыт ыыстыбаны—билигин Чурапчы орта оскуолатын начальнай кылаастарын учуутальын Р. С. Макарованы көрүстүм. Кини эмиэ, оҕатын курдук, олохха албах аһылыны көрсүбүтэ: көһүүгэ тиийбит ыыстыбаны билбэтэ, иэйиэ биирдэ утуйбут убаҥа соҕуурдаа турбута мууспыны буолбутуттан уолуйа соҕуйбута. Ленинград таҥыс Герцен аатынан педагогическай институтка үөрэнэригэр, тиийиммэт буолан, түүн үлэлиирэ кыаллара. Ыал буолан баран биир сыл 6 чугас кинэтин көмпүтэ. Ол эрээри итэ мичиктыммаппат дьыаҕаны кинэ кыайбыта, олохха тардыһар күүстээх санаатын булгуруччатаҕа, хараардьабатаҕа. Хаса, эбии тэптэн, дуоһатын сылаһын-сырдытын бүтүннүүтүн дьон туһатыгар биэрэргэ дьулуспута. Ол маннык.

Эдэркээн Розалия Дьяконова таптыыр уолугар тутаччы Петр Макаровка карган тахсыбыта. Кэргэннэлэр дьоллоох олохторун бастакы сылларо эмискэ олүүтэ кэтэтүрдүбүтэ эрээри, онно бэриммакаалар эсэ инэн оҕоланан дьоллоохтук, үөрэхтэ сылдьыбыттара. Ол аҥаа эмиэ тосту ыстыммыта—Үлэ Кыһыл Знамята орденнаах үтүөкэн үлэһит П. П. Макаров бадыстыы сылдьан уугуна быыдьаммыта. Розалия Семеновна наһаа кыра уолунан хаалбыта—улахан Сеня 10 саастаҕа. Эмиэ итэ сыл Петр Петрович биирдэ торообут быраата диэн тута сылдьан өлөрдөнөн өлбүтэ. Эмиэ иккиэн оҕо туладаах хаалбыта. Аймахтар бу оҕолору дотдомуга ыытарта быһаарбыттэрэ. Розалия онуоха сөбүлэммэтэҕэ—бэйэтэ туладаах, эрийдэхтик үөскээбит киһи сүрэҕэ хайдах да онуу ылыныы баҕарбатаҕа: бэйэтин иккиэ оҕотуттар эбии иккиэ туладаҕы ылбыта. Аны бэйэтин биир быраата уол эмиэ кини көрүүтүгэр баара. Онон Розалия Семеновна 5 уол оҕону кини оҥорор

1988 сылга ИДЭЛЭРИНЭН ЧУЛУУЛАР

Ефросинья Иннокентьевна СОБАКИНА

«Мыҥдаҕаайы» совхоз кылаабынай бухгалтера Ефросинья Иннокентьевна Собакина хаһаайыстыба финансовай туругун тупсарбытын уонна учуоту-отчуотунаһы үчүгэйдик тэрийбитин иһин **«Бастыҥ суот-учуот үлэһитин»** аатын ылла.

Ефросинья Иннокентьевна 1972 сыллаахха Томскайдаабы государственнай университет экономическай факультетын бүтэрэн экономист-планованик идэтин ылбыта. Үөрүҥ бүтэрээт совхозка кэлиэр диэри Якутскайдаабы от комбинатыгар экономиһынан үлэлэспита.

1983 сылтан «Мыҥдаҕаайы» совхозка бастаан экономистаабыта, онтон кэлин түөрт сылга кылаабынай бухгалтерынан үлэлиир. Үлэни-хамнаһы бириэмэтинэн чуолкайдык эрдэтэр, нэйилиэннэҕэ уонна тэрилтэлэргэ оҥоһуллар өкөлөрү соптоохтук ирдиир.

Ефросинья Иннокентьевна совхозка да ыытыллар барыы общественнай дьаһалларга активнайдык кыттар. Кини үлэ коллективын советын чилиэнэ.

Мария Николаевна НЕУСТРОЕВА

Карл Маркс аатынан совхоз Үрэх Күөрэтээҕи бириигэдэтин ветфельдшерэ Мария Николаевна Неустроева барыы былаанньаах үлэлэрин толорон, сүөһү кэннэҥнэн олүүтүн аччатан, сыстыганнаах ыарыылары туруорбакка **«Бастыҥ ветеринарнай специалист»** аатын ылла.

Мария Николаевна 1972 сыллаахха Якутскайдаабы тыа хаһаайыстыбатын техникумун ситиһиилээхтик бүтэрэн Амма оройуонун Сулҕаччыытыгар ветфельдшеринэн анаммыта. 1973 сылтан күн бүгүнүгэр диэри тереобут совхозуттан айыныылаахтык үлэлиир. Кини үс сылааҕыта оройуонтан бастакынан иэйиэ тымныыта иитиини саҕалаабыта. Бириигэдэҕэ сүөһү төгүөҕүн ылыы намыһаҕын учуоттаан быйыл бэйэтин туставах үлэтин таһынан баҕа өрүүнэн осеменатордаан эрэр. Бу да үлэҕэ үчүгэй түмүктэри ситиспэт.

М. Н. Неустроева общественнай олохтоох активнайдык кыттар. Аҥаардыы сылга Үрэх Күөрэ бохуелаатар цитланно начальникэнэн үлэлэспитэ, быйыл профсоюзпорт эбээһинэһин толорор.

Августа Егоровна ДОГДОНОВА

Субуруускай аатынан совхоз Болтоготооду отделениетын зоотехника Августа Егоровна Догдонова үүтү, эти государствоҕа туттарыы былаанын толоруу хааччыйыыта хилларбит гыналаах иһин **«Бастыҥ зоотехник»** аатын ылла.

Августа Егоровна 1979 сыллаахха Намаабы СПТУ-ну бүтэрэн Ленин аатынан совхозка үлэлии саҕалаабыта. 1983 сылтан торообут совхозуттан үлэлиир. Үлэтигэр кыһаныылаах, билиитин малдан үрдэтиэхтэрэ дьулуһар, саная, бастыҥнаа тардыһар эдэр специалист быыстыыны биирдэ үлэлиир табаарыстара сыаналыыллар. Кини билигэ-көрүүгэ баҕатын олохтоох кылаарэр сыалтан быйыл Якутскайдаабы тыа хаһаайыстыбатын институтуттан кэтэхтэн үөрэнэр факультетка туттэрэргэ бэлэмнэнэр. Сүөһү иитиитин үлэтигэр, бастатан туран, бастыҥ опыты, саная технологияны олохтоох хилларгэ кыһанар.

А. Е. Догдонова—отделение комсомольскай тэрилтэтин секретара. Ыытыллар барыы общественнай үлэлэргэ активнай кыттыыны ылар.

Сарсын — Дьахталлар аан дойдутааҕы күннэрэ

БЫРААҺЫННЬЫГЫНАН, КҮНДҮ ДЬҮӨГЭЛЭР!

...ин аппаратыаҥын намыҥ санныгар сүкпүтэ.

Аҕалара дьиэ туттан иннитэ, Кыргыйа эрэ тыаарыллыбыт дьиэни ситэрпит—улахан үлэ. Ийэ оҕолорун ыытта сүбэлэнэн барен улахан үлэҕэ ыҥырыттара. Уолаттар, эр киһи буоллахпыт буоларбыт ыараханы толоро сатыыллара. Ол сылдьан илиилэрин-атахтарын өлөрөн ыыталлара. Отчого ийэ эмиэ сүрөҕэ ытырбахтыыра, ол эрээри уолаттарын эр киһилии кытаанах үлэҕэ, кытаанах характерга иитэр санаа ону аралдьытара. Соҕотох киһи хамнаҺа төлөөҕө тиийэхтиэй? Онон Розалия Семеновна бэрт элбэҕи ситыырга үөрэмнитэ—эргэни-урбаны аттаран саҥатыгар түҺэрэр мыйдыр кистэниньэн, өйохчут, кыраттан ингибэт уус, техниканы да ыытартан куттаммата.

Оҕолоро иҺэлэрин аҺыынан, киниттэн үөрэнэн дьиэлэриттэн бүгүрү дьон, техникаҕа, барыы үлэҕэ сыстаҕас буола улаппыттара, үөрэхтэриттэн, дьоҥҥо-сэргэҕэ да сирдэрбэттэр.

Билигин быраата Александр Ленинградка олорор, полиграфист идэлээх. Семен—СГУ студена, аҕатын курдук тутаччы буолуоҕа. Иван художник идэтигэр үөрэнэр. Петр Челябинскай куораккa эмиэ идэ ылан сылдьар, саамай ыраахтаах Виктор—13 № дээх СПТУ үөрэнээччита, механизатор буолуо.

Ийэ билигин сааҺа 52-тэ, биир оскуолаҕа 24-с сылын тохтообокко үлэлиир. Дьиэҕэ үлэтэ төбө да элбэҕин, ыараханын иҺин киһи хамнас ылар үлэтин үгүө суобастаахтык, чэйдиэйдик толорбута, толорор. Ол туоһутунан Розалия Семеновна архивыгар баар ССРС уонна РСФСР Үөрэҕи министерстволарыттан тиийэ кэлбит Бочуотунай грамоталар, төрөппүттэр, оҕолор эдьэх ахсаанныах махталлара, дьоҥҥо-сэргэ ытыктабыла буоллаллар.

Р. С. Макарова туһунан суруйуохпун баҕарабын истибит эрэ барыт (оттон киниилэр аҕыйах суохтар): «Чахчы үгүтэ киһи».—диэн судургутук истигиик этиллэр. Мин эмиэ киниилэр саҥаларыгар толору холбоһобун. Сиргэ Дьахтар сылааһынан, сырдыгынан сыдьаайар эйгэлэн үрдүктүн туһугут, аламаҕай дуоһаалаах киһиэхэ—Розалия Семеновнаҕа нөрүөн нөргүйбин, үммүт сандал саҺынан, кэрэ БыраҺыннаҥынан эҕэрдэлиибин.

С. ГОРОХОВА,
СГУ студентката.

Ыал ийэтэ

ДЬАХТАР киһи ыалын-тэ тиийбэтэх үлэта диэн баҕарын билбэппин. Дьахталларга биир дьиэни ыах баар: бэрытыгар соло буолан тиийиммит-туҕаммит, саамай наадалаах-ын, сүүньүн буолан, ыаллыҥ да суоҕу ыксар-быт-хоксорбут кинилэр буоллаллар.

Айар-суруйар түбүгэр сылдьан элбэх үлэҺит дьахталлардыын көрүстүм. Үүт мастаныыгар тиийдэрбин эрэ, ол дьонтон биирдэстэрин Аксентьева Наталья Егоровнаны сүдүөн кэлэбин уонна чэпчэ кини ыабыт үүтүн үлэлэтэ туралларын курдук саныан ылабын.

Бу эдэркээн киһи үлэтин биографията 1979 сыллаахха Кулаадымма ферматтыттан саҕаламмыта. Кини орто оскуоланы бүтэрээт манна кэлбитэ. Наташа — билигин бочуоттаах сыныаналаҥка олорор урукку шофер Егор Иванович Николаев уонна Августа Егоровна Лобанова алта оҕолоруттан биирдэстэрэ.

Үлэ киһини буҺаарар-хатарар, үлэ үксүгэр көрсөр суолга таҺаарар диэн-лэриннэ, Наталья олоҕун аргыа буолуохтаах Василийы Кулаадыма ферматтыгар көрсүбүтэ. Эдэр ыаллар биллиҥ эмдэй-сэмдэй Паша уонна Тимофиэй диэн кыыстаах уол оҕолоохтор.

Суох, Наталья Егоровнаны ыаныыксыт эрэ быыыытынан көрбөппүн. Бастатан туран, бүгүнгү тыа сирин ыалын кайдыы курдук көрөбүт Биһиги олохпутугар тахсар улаатыылар киниилэр чараҥ киирэллэр, бүгүнгү майгыситили төрдө, олохсо саҥалыы сыыһын кинилэриттэн сайдар, олохсуйар. Наталья Егоровна биир бастыҥ общественник. Одьулуун сельскай Советын депутата, партия чилиэнигэр кандидат.

Биһиги тиийиэбитигэр Наталья дьиэтигэр баар.

—Эйиги дьиэ кэргэнигэ сыныаналаҥ бириэмэ диэн күнү буоллаҕа буолуо. Наталья Егоровна, эн ити туһунан туох этиэй этэй?

—Кырдьык, ыаныыксыт өрөбүлэ суох үлэлэтэҕинэ эрэ ыаҕа ыстар. Шефтэхтэр биирдэстэ хонукка солбуйдахтарына өрө тыынабыт. Иллэҥ бириэмэни таба түһүлүннэ, мин саанаабар, киһиттэн бэйэтиттэн тутулуктаах. Биһиги дьиэ кэргэн сайынгы уоттуспабытыгар айаҥка туруначчыбыт. Кругозору кэҥэтии, сири-дойдуну көрүү эмиэ наада ээ. Аастыт сайын ГДР-га барсан кэлбиппит. Украинаҕа сылдьыбыппыт. Элбэҕи биллим-көрдүм.—диэн кэпсээтэ. Наталья Егоровна уонна эбии эттэ: «Сайынгы кэмнэ оҕолоругар үүт кыайан ыаммахха хаалара баар буол. Оҕолор солбуйаллар, оҕолитэ эрүүтүн оҕо иитэ буоллаҕа диэн».

АрааҺа, сайынгы ыаныыксыт проблемата Наталья Егоровнаны долгутар, толкуйдатар быыыылаҕа.

Аксентьевтар аҕаларо Василий күүһүн-уоҕун үрдүгэр сылдьар эдэр киһи. Кини эмиэ фермаҕа үлэлиир. Оронун үрдүнэн гитара ыйанан туҕаран көрөн, хайаҕыт оонньуур диэбиппэр Наташа кэргэнэ оонньуурун, олохтоох ансамблькэ урут кыыта сылдьыбытын туһунан кэпсээтэ. Оттон бэйэтэ буоллаҕына пааэгинэйдиҥинэ кинигэтэ суох сатаммат. Ордук фантастическай умсугуйан, сөбүлэн аҕар эбит. Эдэр ыаллар аастыт сылларааҕа кэртэрбит мастарын иллэриэрэн быйыл дьиэ туттар баҕалаахтар. Рабочай дьиэ кэрсэгнэ үммүт сыл элбэх үөрүүнү аҕалла. Субу соторутааҕыта ийэлэрэ Наталья Егоровна Нерюнгри куорат лаурэатын сатыан ылла.

—17 ыраҕым уулаах. Быйыл суоҕүгэ аҺылыккэ бар баар буолан, ыаҕаҕарбыт эрдэ уолбатылар. Урукку өртүгэр ыыстыкка киирээт да уолан хомотоллоро. Быйыл өтэй атын хартыына. Тыа сирэ олорорго, үлэлиирэ үчүгэй буолан эрэр. Киһи фермаҕа эрэ мунурдаан хаалбат. Билигин быыбар хампаанньатынан сибээстээн үлэ элбэх,— диэтэ саныатын түмүктүүрдүү Наталья Егоровна.

Саасҥы ыҥ түннүгүнэн сандаарыччы тыаҕа, Наталья ыырбэдэрин аҺата хотонугар тахсар кэмэ кэлбитэ. Дьиэҕэ-уонна кэтэр хаалаатын уларыттан уларыйа охсон хаалбыт биэдэрэ тутуурдаах киһи мин иннибэр турда. Тыа сирин бүтүннүү ыалын кайдыы үүт буолан үрүлүйэр, арыы буолан арылыйар, суоҕай буолан сүүрүгүрэр, быйыгы үнсэтэр түбүктээх уулаа саҕаланнаҕа ити. Наталья итиэннэ астыыр, дуоһуйар. Тоҕо оннугуй диир буоллахха, киэн сыҥдалаҕаннаах үлэтинэн бэйэтин курдук ийэлэргэ үрүҥ ылгын бэрэн эрдэҕэ. Оҕо уоҕэ-кото аҺыыры саҕа үрдүк диэн иҥэ суох эбэт!

Сэмэн ТУМАТ.

✦ Кэрэ эйгэтигэр ✦

«ТУОСЧААН» САЛАЙААЧЧЫТА

Снимокка: Нюргустана Дмитриевна Флегонтова бэйэтин оҥоһуктарын кытта. Кини бу сиэдэрэй ойуулаах-мандардаах маллара быыстапкаларта үрдүк сыанабылы ылбыттара.

Н. Д. Флегонтова 1956 сылааҕыттан Чурапчыттааҕы педагогическай училищены бүтэрээт, начальнай кылаас учууталынан үлэтин саҕалаабыта. Олоххо активнай позициялаах учууталы сельсовет исполкомун секретарынан талбыттара. Итиэ үлэҕэ Нюргустана Дмитриевна бочуоттаах сыныаланҥа тахсыар диэри үлэлээбитэ. Сэттэ сиэн таптыыллаах эбэтэ илиитин быар куустан олорбот. Бэйэтин дьоҕурун-талаанын ыччакка биэрэргэ утумнаахтык үлэлиир. Сылаг орто оскуолатын V уонна X кылаастарын 15 үөрэнээччилэригэр «Туосчаан» диэн курдьуһуогу үлэлэтэр. Оҕолор туостан тиктит кэрэчээн ыаҕайалара, туйаҥтара, о. д. а. оҥоһуктара сиктэрэ, быыыыларатаһаалара тупсаҕайыыннан быыстапканы көрөөччүлэр харахтарыгар мэлдьи хатанар.

—Биһиги кыра эрдэхпитинэ, эмээхсин эрэ барыта туостан инстэнэрэ. Саанаабар, туос чабычахха, ыаҕаска уурулуубут үүт-ас аҥанныын үчүгэйгэ дылы. Ол кырдьаҕастар мингин, чороччу улаатан эрэр кыыны, инстэньэт тахсыыны диэн хайгыыллаҥыттан саанаам көтөҕүллэн, бу идэҕэ үөрүйүллэн барбытым. Билигин бэйам үөрэтэр оҕолорбун эмиэ төбө кыаллаҥынан үлэлэрин сыаналыы, туостан тигинии таптыылларын ситиһэ сатыыбын,—диир маастар. Ити норуот уран тарбахтаах маастара диэн аатыы ыыар диэри инстэнньэн төбө туоһу нарылаан тахстаабытын, төбө сабы сыыйан утахтаабытын ким биилэ баарай?

Улуу Октябрьскай революция 50 сыла туолуутун бэлиэтиир үөрүүгэ-көтүүгэ оройуоннааҕы ыраахтаа үөрэтэр музей уран

(Бүтүүтүн 4-с стр. көр).

МЕХАНИЗАТОР ФЕНЯ

Киэҥэргэ оччолорго кириэхэ да чаҥы суоҕа. Үлэҕэ сарсыарда күн тахсыыта киираллэрэ, кэнэҺэ үс түмэн түспүтүн кэнэ тахсаллара. Кэма ыыһалаҕалаах, уратылаах эбэтэ итиннэ, биллэн турар, сабыдыаллаах. Ол эрээри оччолорго да бааллара эҥ күн быһаҕастаанчаанпэрдэн үлэлиир көлөктөр, сыныалар, сымнаҕас олохсо тардыһаччылар. Оттон киниилэр, Чурапчы бастакы механизатор кыргыттара, барыы даҕаны дьон талыылара, сүрэхтэахтэрэ-баҕастээхтэрэ этиилэр.

Оройуоннаах «Саха олох» хаһыат редакциятын хонтуората таһынаан, ыраахтыы диэн сибэкки арааҺа үүнэр, күһүнүн хортуоппуй сиилитиилиир. Оттоо, чугас дьонноро аатыылларынан, тетя Феня олорор. Тетя Феня акар аҕатынан улаханнык дөҕөлөҥнөөн, сиэнэ кыыһы сиэтэн биһиги үлэлиир хонтуорабыт таһынан аҕаан эрэрин эдэхтэ көрөбүн. Февронья Дмитриевна (оччотоҕуна, сарсыарыгар, эдэркээн Феня Соловьева) күһүнгү хараҥаҕа Кындэлта үлэлии сылдьан баҕаҥ-иннигэр түҺэн тобугун эчэтэн итиннник үйэ-саас доҕолоҥ буолбут.

30 сыл аҥаа-сиргэ ыытта үлэлээбитэ: тиэрбитэ, кэмүс үүнүүтүн хомуйбута, сааһын ноҺуом таһан уонурдубута.

1954 сыл күһүнүгэр муоралыы долгуйар буолаҕа комбайнер Феня Соловьева С-Н «хараабыла» эмиэ хомуурга үлэлээбитэ. Былаанныах 230 гектар оннугар 255 гектар сир үүнүүтүн хомуйан, ЫБСЛКС обкомун Бочуотунай грамотатынан наҕараадаламмыта. Кини архивыгар үрдүк көрдөрүүлээх, үтүө суобастаах үлэтин кэрэхсиилиир документ элбэх: Саха АССР Верховнай Советын Президиумун иккис Бочуотунай грамотата, «РСФСР тыатын хаһаайыстыбатын социалистическай куоталаһыытын туйгуна» диэн значок, ССКП райкомун, райсовет исполкомун ЫБСЛКС райкомун үгүс-элбэх ахсаанныах Бочуотунай грамоталара, махтал суруктара.

—Уопсай дьыала туһугар сиэҕэ ньыпларынан туран олус ыыһаннан-муҺаннан, тирита-хорута үлэлиирбит. Аны саанаатахха, үчүгэйдик да сылдьыбыт эбиппит. Биргэ үлэлээбит дьоммун: Илья Дьячковскайы, Мичтэрэй Хоотановы, Энсэи уустары билигин да чугастык саныыбын. Эдэрбитигэр дьоҥҥо-сэргэҕэ сирдэрбэт курдук үлэлээбиппинэн киэн туттабын,—диир Февронья Дмитриевна.

Кини—аҺара кэпсэтиньэҥ, үөрүнньэҥ киһи. Маҕаһыыҥҥа уочаракка турарыгар түбэстахханэ: «Чэ, эн, үлэ киһитэ, ыксыырыҥ буолуо, мин иннибэр киир»,—диэн баран хара бараан эйэҕэс сирэйэ оссо сырдаан мичийэ турар буолаччы. Кэлэбара көрдеххүнэ, тетя Феня хаһан да оллоҥнооН олорбутун, өттүгэстээн сыппытын билбэккин. Мэлдьи туту эмиэ үлэлии—арыт быа хата, агыт оҕуруотугар, арыт сиэннэрин бодьуустаһа—сылдьар буолар. Эдэригэр тустаах эрэ үлэтинэн мунурдамматтах киһи. Икки төгүллээн райсовет депутатынан, народнай суут сэтээтэлинэн талыллан поруот итиэннэ толорбута. Ол кэмнээҕи уһуйуллуута билигин да саҕаҕаан бара турдаҕа—күҥҥэ хаптай ыытары букатын себулээбэт.

—Ас-таҥас дьаҕыллоох үйэтигэр кэллибит. Уларыта тутуу олоҕу оссо тупсарарыгар эрдэхпит,—диир кырдьаҕас механизатор.

1938 сылтан тракторист, комбайнер, кэлин тракторнай бригадаҕа бригэдьиикэ Ф. Д. Соловьева, эйэҕэс саанаалаах тетя Феня, билигин даҕаны үүнэ саҥатыгар, тус холобурунан олоҕу айсар, боҕоруотуһар. Сиргэ, эн аттыгар итиннник ыыһы дьон баалларга үчүгэй даҕаны.

М. МИХАЙЛОВА.

Литературнай мунньук

Парасковья ГОГОЛЕВА

Хаптаҕас

Хаҥарчаан моонньоҕон
Хараарыан иннинэ
Хаптаҕас тиэтэйэр,
Уруттаан тэтэрэр.

Кэнниҥ хоҺуйан
Оҕолор ыллыыллар,
Кэрэҥ тыа хамныата —
Кыыллаан оҕуруо
Хаптаҕас кэрэтин
Мин соҕон хоҺуйдум.

Үчүгэй да үөрүү,
Сырдык да саная.

х х х

Сахам сирин дьиктитин,
Саасхы чэмэл күннэрин,
Саҥа олох кэскилин
Сандаарар кэрэ
көстүүтүн —
Чурапчым солко чаранын
Чаҕылхай ыраах күннэрин
ХоҺоонноробор хоолбуубун,
ХоҺуйаахтаан ыллыыбын.

Евдокия КАТАКОВА

„Ийэ" дэтэн дьоллообут

Миньыгэччэн
кыысчааным
ИэдэҺигин сыысчаанын
Миэхэ таҥтыы сыҺыаран,
Истиҥ сылаас тыыныгын
Оргууй, оргууй илгийэр.
Ол онтон сүрэхпэр
Сүүрүктүү күүллар.

Кыраҕай хатыҥчаан,
Күн аайы көрөбүн,
Кэрэҕин сөҕөбүн.
Маанытын даҕаны,
Маҥаччаан хатыҥчаан.

Ольга БЕЛЯЕВА

Хатыҥчаан

Түннүгүм аттыгар
Түүл курдук тураҕын,
Хаар курдук маҥаччаан
Чыычаах таптаата,
«Чыбы-чып» ырыатын
Кэрэхсээн иҺиттэ,
—Тутууй даа,—
диэбитэ,—
Кырачаан чыычааҕы. . .
—КэбиҺиий,—
диэбитим,—
Мааматын суохтуоҕа.

Полина БАРАШКОВА

Мааматын суохтуоҕа

Кырачаан балтыкам,
Кэмүстүүр чыычаахым,
Күлүмнэс бу күнү
Көрүстэ үөрүүнэн,
Кэрэчээн куоластаах
Кэнниҥ хоҺуйан
Оҕолор ыллыыллар,
Кэрэҥ тыа хамныата —
Кыыллаан оҕуруо
Хаптаҕас кэрэтин
Мин соҕон хоҺуйдум.

Үчүгэй да үөрүү,
Сырдык да саная.

х х х

Сахам сирин дьиктитин,
Саасхы чэмэл күннэрин,
Саҥа олох кэскилин
Сандаарар кэрэ
көстүүтүн —
Чурапчым солко чаранын
Чаҕылхай ыраах күннэрин
ХоҺоонноробор хоолбуубун,
ХоҺуйаахтаан ыллыыбын.

Кыраҕай хатыҥчаан,
Күн аайы көрөбүн,
Кэрэҕин сөҕөбүн.
Маанытын даҕаны,
Маҥаччаан хатыҥчаан.

Чыычаах таптаата,
«Чыбы-чып» ырыатын
Кэрэхсээн иҺиттэ,
—Тутууй даа,—
диэбитэ,—
Кырачаан чыычааҕы. . .
—КэбиҺиий,—
диэбитим,—
Мааматын суохтуоҕа.

Надя ЛЫТКИНА

ХААР

Ыҥыраас, маҥ-маҥан,
Сыҥ-сырдык хаар түҺэр,
Кыырайа кылбайан
Тэлэрэ эргийэр.
Кыырахтар уоҺаттан
Ыҥыллан түҺэллэр,
Хаар сулус буоланнар
Лыҥкынаан ыллыыллар,
КыраҺыабай ыталыктыы,
КыыкынаҺар курдуктар,
Кэрэчээн кыысчаанныы,
Киэркэйэр ыҥаттэр.

Марианна ЛЫТКИНА

Сайын кэллэ

Сайын кэллэ,
Сибэкки үүнэ . . .
Үөрүү-көтүү,
Сибэккитэ
Үргүөххэ,
Бастыҥата
Өрүөххэ.

Ульяна ЛЫТКИНА

х х х

Ийэм барахсан
Коморго ааҕыллааах
Хаан-хара биттахтаах.
Ийэм барахсан,
НьургуҺун курдук,
Миньыгэс сыттаах,
Ийэм барахсан
Кимнэхэ да тэҥэ суох
Кэрэ да мөрсүөннэх.

«ТУОСЧААН» САЛАЙААЧЧЫТА

(Бүтүүтэ. Иннинэ 3-с стр. көр).

тарбахтаахтар оҕоҺуктарын быыстапкатын тэрийэр буолбута. Онно Нюргустана Дмитриевнаны эмиэ ыҥырбыттара. Аан бастаан онно корбүтэ ааттыыр Федора Пудова ураан-дьиктэ оҕоҺуктарын. Ол кэрэ көстүү иннин абылаабыта, үлэлиргэ кыыгыннабыта. Улуу сирдьит В. И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылын туолуутун чиэҺигэр маастар Н. Д. Флегонтова персональнай быыстапката туруоруллубута. Саха национальнай иҺиттэрин үгүстэр кэрэхсии, таптыы көрбүттэрэ.

Маастар Бүтүн Союзтаабы быыстапкаттан дипломуван наградаламмыта. Аҕаныы сыллааахха оройуоннаабы кыраайы үөрэтэр музей эмиэ кини персональнай быыстапкатын тэриммитэ.

—Сахалыы киискэ, ордук туостан тигиигэ, ыччаттары уйуйар олус наадалаах. Маны, мин саҥа-бар, сохтоох дьахтар комитеттара тэрийэхтэрин сөп. БиҺиэхэ. Сылаҥка, ол суох,—диэн хомойор Нюргустана Дмитриевна. Маныык бэйэлэрин сатабылларын, саҕах талаанныларын дьоҥҥо-сөргө сиэдэрэйдин уонар үтүө дьоммутуттан туһаҺан хаалар наадалаах этэ.

П. ОКОНЕШНИКОВ.

Снимокка: Нюргустана Дмитриевна салайар «Туосчаан» куруһуогун оҕолоро тиэнит сахалыы иҺиттэрэ.

Автор фотота.

Спорт

УТУУ-СУБУУ КҮРЭХТЭҺИЛЭР

Олунньу Чыҥнаара уонна Толоон олохтоохторугар дьиҥ-чахчы спортивнай ыйынан буолла. Бастаан икки бөҺүөлэк олохтоохторо маастарга кандидат Захар Баранков көҕүлэҺиннэн 10 дуоскаҕа дуобанка күрэхтэстибит. Онуоха толоннор 4 очконан сабырыйан хоттубут. Николай Скрябин, Влас Соколышков, Егор Баранков, үһүс хылаас үөрэнээччитэ Костя Баранков ордук үчүгэй көрдөрүүлэннилэр.

Итиннэ салгыы «Кыыл кемус мас» диэн аттаах мас тардыыны-тыгар күрэхтэстибит. 60 кг улахаммын тиритан Афанасий Соколышков, 70 кг 6 кинаттан оройуон чемпиона Василий Слепцов бастаатылар.

Оттон субу соторутааҕыта Бахсы ньиҥилэгин спортсменнэра уонна уус-уран самодеятельностьын кыттыылаахтара ыытылы Уус-Алдан оройуонун КурбуҺаҕын олохтоохторун кытта ыон көрүстүлэр. Сэттэ көрүнгэ күрэхтэһиигэ, биир очконан сабырыйтаран, хоттордубут.

С. НИКИТИН.

ССКП КК орто уонна үрдүк үөрэх оскуолаларын уларыта тутуу хаамыытын уонна ону олоххо киллэрии соруктарын туһунан дьүүллэсиит олунньутааҕы (1988 с.) Пленумнар таб. Е. К. Лигачев дакылаатыгар эстетическай үөрэхтээһин улаханнык хаалан иҺэрэ бэлэтэммитэ. Уонна ол идэйнэй ортуоннан мөлтөх, эстетическай өртүнэн сиэрэй «маассабай культураҕа» үлүһүйүү үөскээһинин биричиинэтинэн буолбута этиллибитэ. Бу биһиги оройуоннуттуттар эмиэ хайа эрэ өртүнэн сыҥыннаах дии саныыбын. Ыччаттары утумнаах, үчүгэй үөрэтии суоҕун түмүгэр экономическай өртүнэн аҺара намыһах айыныылар сценаҕа, дьон уопсай биллиитигэр таһаарыллаллар.

✦ *Культурнай олох: эстетическэй иитии* ✦

БАРЫ ӨРТҮНЭН ҮРГҮЙЭН

Соторутааҕыта Хатылыта буолбут фестивальга сырыттым. Тэрээһин мөлтөх. Специалист илиитэ сыстыбатаҕа тута кестөр. Оттон жюрига музыкальнай анал үөрэҕэ суох дьон, аранжировка, о. д. а. туһунан бэрт быстах ойдөбүллээх дьон киллэриллибиттэрэ эмиэ көдьүүһэ ыра. Итинник тэриллэн ыраанаппыт чахчы. Маны конкурсторго оройуоннга баар да кыахтар сиэ туһаайыллыбыттар. Холобур, аспыт саас Хайахсыкка буолбут «Саасны кылыһахтар» конкурс кэнниттэн кэпсэтиигэ оройуоннга баар эдэр ансамбльдэрга семинар тэрийэр туһунан кэпсэтии буолбута. ЫБСЛКС райкомун бастакы секретара И. Андросов бэйэтинэн баара. Ол эрээри бу баҕа сатаа эрэ буолан хаалла.

Оройуоннга музыкальнай үлэһиттэр тиийбэттэрин, бу өртүнэн үлэ ситэ-хото тэриллибэтин туһунан эмиэ ситиһэр туһугар үлэлэрбиппит аҕыйах. Биһиги быыл оскуолабытыгар театр студиянны аспыбыт да, материальнай хаччыллыыбыт улахан молтох. Саҥа эстраднай да кылаабы үлэлэтиэ этибит. Эмиэ дьиэ-уот суоҕар кэлэн иҥэ турабыт. Оройуон оскуолаларыгар барыларыгар ити кыайтарбат буоллаҕына, саатар биир сиргэ кэнниэн оҕолору үөрэтэр тоҕо табыллыбатый? Холобур, манна, Дириҥнэ, интернат аҺар, бука, хамсаһыны оборуо этэ. Урукку өртүгэр Чурапчыттан эбэх артистар, художниктар үөскээбиттэрин туһунан кизэ тутта кэпсиллэр. Сорохтор онтон сиэттэрэн оҕо галаанаах буоллаҕына, бэйэтэ да сайдыа, ситиһиилэнэ дии саныыллар. Урут дойду үрдүнэн таһым намыһах кэмнэр, кырдьык, айылҕаттан талаанаахтар атыттары баһыйа ордук тардыһар. Оттон оройуоннга онуу үрдүк таһымнаахтык, саҥалыы көрдөбүлгэ сөп түбэһэрдик тэриллэччи суоҕун тэҥэ. Оҕолору кыра эрдэхтэриттэн сиэрдэх наадыйылларгa, үчүгэй вкуска киитин—дьоҺун суолталаах сорук. Итиннэ Культура дьиэлэрин сабыдыаллара улахан буолуон сөп этэ. Ол эрээри биһиги кини сирдэргэ күннэтэ кэлэр усулуобуйалара тэриллэ илик. Муус саатар, оҕолорго аҥаллаах оонньуур хостор күлүүттаргa суохтар.

Эстетика туһунан кэпсэттибит да, дьиэбит-уоппут эстетикатын туһунан тумнар сатаммат курдук. Дириҥ музыкальнай оскуолатын кэлэн көрдөххүтүнэ, бу музыка храма, кэрэ эйгэтэ диригит уустук. Олус тымныы, дьиэ эргэтэ бэрт буолан, быстах өрөмүөннэнэ бэриммэт, туспан кэлбэт. Аспыт сайын учууталлар байбыт күүсүүтүнэн эстетическай саалаҥа уонна биир кылаабы оҥорбуттуут. Үпүт-харчыбыт онтон өрдүкүн тиийбэтэҕэ. Үбү биһиэхэ культура отдела эрэ биэрэр. Маныаха совхоз суҥаабат. Оттон бу оскуолаҕа кини рабочайдарын оҕолоро үөрэнэллэр эбээт. Тоҕо туора оҕолор (дьиэгэр, ол да сиэргэ баппат быыны) курдук кореллөрүй?

Үөрэтии таһымын үрдэтии эмиэ ситиитэн сыбаҥнаан үүнэллэр буолуо. Билигин анаан-минээн кыратыттан үөрэнэллэр эбээт. Оттон да талаан конкурска үөрэммэтэҥ сабырыйыан сөп буолбат дуо?

Билигин уус-уран самодеятельность концертарын көрдөххө, сүпньүнэн 30-тан уоһээ саастаахтар активнайдык кытталлар. Оттон эдэрдэр аҕыйахтар. Мин саныабар, кинилэр баҕарбаттара биһиги кулууптарбыт кинилэр интэриэстэрин таба учуоттаабаттарытар сытар. Ыччат билигин эстрадаҕа үөмэхтэрэ буолуо. Ол эрэ, ол эстрадаҕа ыҥырыллыбат, ыҥырыллыбат ыллыыр, ыллыыр, ыллыыр.